

іноземних мов Сумського Державного університету віддають перевагу підручникам, які пропонують різноманітні форми аудиторної діяльності з критичного мислення. Так навчально-методичні комплекси Британських видань *Unlock – Reading and Writing*, *Unlock – Listening and Speaking* від Cambridge University Press забезпечують студентів ретельно підібраними, націленими на оптимальну можливість використання творчості в усній комунікації видами аудиторної діяльності. Результатом подібної практики стає реконструкція отриманої студентом інформації і її трансляція у логічне мислення. Подібна практика висуває певні вимоги до професійного рівня викладача. «Запровадження критичного мислення у навчальному процесі повністю залежить від професійного рівня викладача та його бажання працювати у відповідності з світовими трендами. Слід також визнати важливість наявності у самого викладача навичок дослідницької роботи та аналітичних здібностей.» [5, с. 165].

Форми аудиторної роботи з розвитку критичного мислення, запроваджені вищезазначеними підручниками містять завдання для мозкового штурму, класифікацію запропонованих явищ, оціночні та аналітичні завдання, як підготовку до активної комунікації іноземною мовою. Форми аудиторної діяльності з розвитку навичок говоріння представляють і практикують використання функціональної іноземної мови, поліпшення вимови та використання комунікативних стратегій для рішення задач з усного мовлення.

Література:

1. Курочкіна В. С. Розвиток критичного мислення на заняттях з іноземної мови / В. С. Курочкіна, Н. О. Теплухіна // *Англійська мова та література*. – 2017 – № 1-3 (515-517) – С. 3-7.
2. *English for Specific Purposes (ESP)*. National Curriculum for Universities. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://ea.donntu.edu.ua/handle/123456789/1849>
3. Калінська Г. В. Критичне мислення на уроках англійської мови. Навчально-виховний комплекс № 9, м. Хмельницький, 2018. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://naurok.com.ua/kritichne-mislennya-na-urokah-angliysko-movi-5346.html>
4. Золотова С.Г. Розвиток критичного мислення в процесі вивчення іноземної мови / С.Г. Золотова, І. А. Морозова // *Перспективні напрямки наукових досліджень – 2015: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Братіслава. – Т 2. – К.: Вид-во «Центр навчальної літератури», 2015. - С. 24-26.
5. Золотова С.Г. Формування у студентів критичного мислення в процесі навчання англійської мови для академічних цілей / С.Г. Золотова, Н.І. Муліна, А.М. Дядечко // *Гуманітарний вісник ДВНЗ Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди* — Додаток 1 до випуску 5, том IV(55): Тематичний випуск Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору. - К.: Гнозис, 2014. - С. 159-166.
6. Paul R. *Critical Thinking: What every Person Needs to Survive in a Rapidly Changing World* / Richard Paul. — [Edited by J. F. Binker]. — Center for Critical Thinking and Moral Critique. — Sonoma State University 1990. — 575 p.

Степан Лабудько
(Суми, Україна)

ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Сьогодні дистанційне навчання в закладі загальної середньої освіти – це крок вперед у розвитку нових освітніх технологій у середній освіті. Під поняттям «дистанційне навчання» (ДН) науковий світ розуміє такий новітній засіб реалізації процесу навчання, який ґрунтується на використанні сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій (ІКТ), що дозволяє здійснювати навчання на відстані без прямого, особистого контакту між надавачем освітніх послуг (учителем) та здобувачем освіти (учнем) [3, с. 115]. Дистанційне навчання відрізняється від традиційного віддаленістю педагога й учня один від одного. В традиційному навчанні контролює освітній процес педагог, а в дистанційному навчанні ця функція від віддаленого педагога переходить до учня у вигляді самоконтролю. У традиційному навчанні безпосередньо відбувається взаємодія педагога з учнем тоді, коли у дистанційному навчанні вона здійснюється за допомогою ІКТ. Ці та інші відмінності дистанційного навчання від традиційного обумовлюють і потребують більш детального вивчення дидактичних особливостей ДН в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО).

Аналіз основних досліджень і публікацій. Упровадження дистанційного навчання в освітній процес привертало і привертає увагу багатьох науковців: науково-теоретичні основи дистанційного навчання розробляли М. Томпсон, М. Мур, А. Кларк, Д. Кіган та ін.; питанням технології створення дистанційних курсів, контролю та оцінюванню знань здобувачів освіти присвятили свої роботи ряд зарубіжних та вітчизняних дослідників: Г. Балл, В. Биков, Ю. Богачков, О. Григорова, В. Дейнеко, В. Красношопка, В. Кухаренко, О. Рибалко, Н. Сиротенко, О. Сорока та ін.; впровадженню ДН в систему післядипломної педагогічної освіти присвятили свої роботи С. Антошук, В. Биков, В. Гравіт, Л. Ляхоцька, В. Олійник, С. Хасіневич та ін.; питання створення різних видів електронних навчальних курсів (ЕНК) для

навчальних закладів досліджували Л. Гаврилова, Н. Клокар, В. Кухаренко, Н. Морзе, Н. Савченко, Н. Сиротенко та ін.

На жаль, вивченню питань впровадження ДН у заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО), особливо що стосується його дидактичних особливостей, вітчизняними науковцями, на нашу думку, приділяється недостатньо уваги. Сьогодні ця проблема досить актуальна і потребує певної уваги як науковців-дослідників, так і педагогів закладів загальної середньої освіти.

Мета статті: з'ясувати, в чому полягають дидактичні особливості дистанційного навчання в закладі загальної середньої освіти. Завдання статті – визначити дидактичні відмінності між традиційним і дистанційним навчанням у ЗЗСО.

Виклад основного матеріалу. Пригадаємо сутність деяких термінів і понять. Дидактика – розділ педагогіки, що розглядає теорію освіти і навчання, а також виховання в процесі навчання [5, с. 209]. Поняття «дидактичні особливості», на нашу думку, стосовно будь-якого виду навчання включає: зміст освіти та навчання, закономірності та принципи навчання, методи та засоби навчання, а також форми організації освітньої діяльності здобувачів освіти.

Дидактика є методологічною основою для розробки і вдосконалення будь-якої методики навчання, у тому числі і дистанційного. Основне завдання дидактики полягає в тому, щоб описувати, пояснювати й удосконалювати процес навчання, а також створювати нові навчальні системи і нові технології навчання на основі застосування інформаційно-комунікаційних технологій [4].

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті ставить перед дидактикою ряд питань. Так, наприклад, виникає питання про форми представлення навчального контенту в дистанційному освітньому процесі. У свою чергу, форми представлення навчального контенту обумовлюють пошуки засобів їх представлення в дидактичному процесі і методів по переробці інформації, тобто навчально-пізнавальних операцій, методів навчання і викладання.

Пошуки науковцями відповіді на це питання привели до думки про необхідність створення електронних (дистанційних) навчальних курсів (ЕНК). Вітчизняний науковець В.М. Кухаренко, як один з найавторитетніших та найдосвідченіших учених у питаннях створення електронних навчальних курсів, запропонував свій варіант вирішення даного питання [1]. Суть його полягає в наступному.

Організація діяльності учнів та вчителя починається зі створення ЕНК з певного предмета: вивчення нормативно-правової шкільної документації (програми, методичних рекомендацій тощо); розробка системи занять (модулів, блоків) – поділ курсу на логічно завершені теми занять; визначення навчальної мети учня до кожної теми занять; розробка комплексу практичних вправ і завдань, які допоможуть учневі досягти мети; відбір навчального матеріалу для кожної теми – завершальний етап підготовки до створення ЕНК. Тобто, електронний навчальний курс структурно будується у вигляді модульної системи, що включає теоретичний матеріал (тексти, відеоролики), практичні завдання (задачі, запитання, тести для самоперевірки) та завдання для перевірки знань (тести, віртуальні лабораторні та курсові роботи тощо).

Як приклад, наводимо схему ЕНК «E-learning» (Таблиця 1).

Таблиця 1. **Схема ЕНК «E-learning»**

Тиждень, дати	Тема заняття (модуля)	Мета заняття
1-й тиждень 28.03. – 03.04.16	Дистанційна освіта в Україні. Структура дистанційного курсу.	– опрацювати нормативно-правові документи про дистанційне навчання в Україні; – проаналізувати системи для дистанційного навчання; – визначити структуру, призначення та спрямованість курсу, характер діяльності та зміст компетентності учня; – налаштувати свою персональну сторінку.
2-й тиждень	...	...

Дистанційне навчання суттєво відрізняється від традиційного наступними ознаками: віддаленістю педагога й учня один від одного у просторі та в часі; контроль за процесом навчання від віддаленого педагога переходить у самоконтроль учня; взаємодія надавача освітніх послуг із здобувачем освіти здійснюється технічними засобами. Тобто, при плануванні потижневих занять (модулів) необхідно враховувати:

а) чіткість і ясність, адже учень знаходиться на відстані і будь-яка затримка або недоречність призведе до втрати інтересу учня до даного курсу;

б) рівень сформованості умінь вчитися, працездатність, регулярність виконання домашнього завдання у кожного учня індивідуальний, тому потрібно продумувати такі завдання, які будуть цікаві учням з різним рівнем підготовки;

в) завдання повинні сприяти активності учнів;

г) більше застосовувати практично-спрямованих завдань, що підтримують інтерес до предмета;

д) обсяг завдань повинен бути оптимальним, а самі завдання поділятися на рівні;

е) наявність додаткового навчального матеріалу;

є) продумана заохочувальна система підтримки навчання учнів;

ж) тривалість занять має відповідати віковим особливостям сприйняття навчального матеріалу учнями, тому замість одного тривалого уроку краще спланувати декілька мікроуроків.

Учень у дистанційному навчанні – це активний суб'єкт, який самостійно створює свою власну систему знань, користуючись доступними йому джерелами. Роль учителя (тьютора) у дистанційному навчанні полягає в мотивуванні й підтримці учнів шляхом підготовки завдань для самостійного опрацювання, оцінювання результатів їх виконання, коригування знань.

Відсутність безпосереднього контакту, зокрема, візуального й аудіального, не дає можливості застосовувати один з найефективніших методів навчання: наслідування вчителя. Відтворення учнем фрагменту навчальної діяльності, продемонстрованої вчителем, завжди є ефективним методом. У віртуальному ж середовищі потрібно знайти інструментарій, який би забезпечив аналогічні можливості і компенсував це обмеження, наприклад, скап, відео трансляція тощо.

Відомо, що навчання найбільш ефективно, коли учні навчаються в співпраці, тому в ДН потрібно надавати можливість організувати роботу учнів у групах, ділитися своїми думками і досвідом з товаришами. Особливо ефективна спільна робота здобувачів освіти над редагуванням або створенням документу в мережі Інтернет.

Багато хто з дослідників-психологів занепокоєний проблемою ізоляції учня і негативними емоціями, викликаними почуттям самотності. Педагоги часто ігнорують цей факт, але для багатьох здобувачів освіти він може стати визначальним у плані оцінки ефективності чи неефективності дистанційного навчального середовища [2, с. 122].

Для подолання зазначеної проблеми пропонується активно використовувати синхронний тип комунікації в навчальних мережах (чат, відео конференція, відео чат, вебінар тощо) на додачу до асинхронного, який має ті переваги, що дає час і можливість учневі отримати й опрацювати інформацію.

Висновки. Отже, ДН відрізняється від традиційного наступним:

- віддаленістю педагога й учня один від одного у просторі та в часі;
- контроль за процесом навчання від віддаленого педагога переходить у самоконтроль учня;
- учень у дистанційному навчанні – це активний суб'єкт, який самостійно створює свою власну систему знань;
- учитель (тьютор) у ДН мотивує і підтримує учнів;
- взаємодія педагога з учнем здійснюється за допомогою ІКТ;
- найефективнішим видом діяльності в ДН є співпраця учасників освітнього процесу;
- основною формою представлення навчального контенту та організації освітньої діяльності учнів у дистанційному освітньому процесі є електронні навчальні курси.

Таким чином, основним дидактичним засобом дистанційного навчання є ЕНК, на всіх етапах розробки якого враховуємо особливості дистанційного навчання: зміст і принципи навчання, методи і засоби, форми організації занять і види спілкування. Чим складнішим технічно є навчальне середовище, тим більше відчувається потреба у людських контактах його учасників і тим більше потрібно впроваджувати вправ на їх спільну діяльність.

Література:

1. Биков В.Ю. Технологія створення дистанційного курсу: Навчальний посібник / Биков В.Ю., Кухаренко В.М., Сиротенко Н.Г., Рибалко О.В., Богачков Ю.М. // За ред. В.Ю. Бикова, В.М. Кухаренка. – К.: Міленіум, 2008. – 324 с. http://dl.kharkiv.edu/file.php/1/Kuxarenko_PDF.pdf
2. Комісарова О.Ю. Психологічна підтримка студентів за допомогою телекомунікаційних технологій / О.Ю. Комісарова, М.Л. Смільсон // Теорія та методика електронного навчання: зб. наукових праць. Випуск І. – Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2010. – 263 с.
3. Лабудько С.П. Особливості організації дистанційного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах України [Електронний ресурс] / С. Лабудько // Зб. мат. XXVI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / Переяслав-Хмельницький, 2016. – С. 115-117. – Режим доступу: http://conferences.neasmo.org.ua/uploads/conference/file/29/conference_30-31.5.2016.pdf (дата звернення: 08.12.2016).
4. Омеляненко Г.А. Інформаційно-навчальне середовище: дидактичний аспект / Сайт «Наукові конференції». – Режим доступу: <http://intkonf.org/omelyanenko-ga-informatsiyno-navchalne-seredovische-didaktichniy-aspekt/>
5. Словник іншомовних слів. За ред. члена-кореспондента АН УРСР О.С. Мельничука. – К.: Головна редакція УРЕ, 1977. – 776 с.